

ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Костенко Ростислав Валерійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

В сучасних умовах трансформації національної економіки особливої актуальності набуває проблема залучення інвестицій. Інвестиції є ключовим чинником ефективного розвитку ринкової економіки та посилення конкурентоспроможності національного виробника на світовому ринку. У цьому контексті держава сьогодні приділяє значну увагу вирішенню проблеми залучення інвестицій для відновлення національної економіки. За інвестиційною ініціативою Уряду України створюються нові електронні платформи для залучення іноземних інвестицій у різні галузі економіки. Прикладом є платформа Advantage Ukraine, на якій зібрано велику кількість інвестиційних проєктів, привабливих для іноземних інвесторів. Проте залишаються відкритими питання залучення інвестицій в освітню галузь, відкриття нових та фінансування вже існуючих закладів освіти за рахунок коштів інвесторів, поліпшення інвестиційного клімату у галузі освіти.

Проблемам інвестування у сферу освіти присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених (С. Кожем'якіна, В. Кремень, О. Мельниченко, О. Романовський, Л. Шевченко, Ф. Кухель, П. Самуельсон, Дж. Стігліц та ін.)

Меркантилісти (Т. Манн, Д. Юм) вважали, що для примноження національного багатства необхідно розвивати зовнішню торгівлю, яку вони розглядали як джерело інвестицій та виручки у вигляді золотих та срібних монет, за допомогою яких підтримувався торговельний баланс.

Дуже слушною ця думка є і в сьогоdnішній час, у тому числі й у контексті євроінтеграції та виходу України на європейський ринок

освітніх послуг. Україна має значний потенціал для експорту цих послуг і забезпечення за рахунок цього певного доходу.

П. Самуельсон, розкриваючи сутність поняття «чисте інвестування», розуміє його як створення нового реального капіталу. На його думку, чисте інвестування забезпечує приріст цього капіталу.

У сучасній літературі та Інтернет-джерелах іноді можна помітити певну плутанину у визначенні основних понять, пов'язаних з проблемою інвестування. Нерідко можна зустріти ототожнення інвестування з фандрейзингом, краудфандингом, спонсорством та деякими іншими видами благодійництва. Зустрічається й іноді розгляд у якості інвесторів здобувачів освіти, які навчаються за рахунок власних коштів, інвестуючи їх у свою освіту. Але саме наявність прибутку або збитку від інвестиції, приросту капіталу або його втрати відрізняє інвестицію від деяких інших джерел фінансування певного напрямку діяльності, зокрема освітньої. У цьому контексті можна згадати визначення поняття «інвестиції» у Податковому кодексі України: господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно (підпункт 14.1.81 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України) [6]. Відповідно й отриманий приватним інвестором інвестиційний прибуток, тобто дохід у вигляді позитивної різниці між доходом та витратами на придбання інвестиційних активів, підлягає оподаткуванню.

Досить цікава ситуація склалась з інвестуванням у державному секторі економіки. Державне і місцеве інвестування, передбачене частиною другою статті 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [1], відповідно до частин шостої та сьомої цієї статті здійснюється відповідно до вимог бюджетного законодавства. Так, відповідно до пункту 20¹ частини першої статті 2 Бюджетного кодексу України [3], державний інвестиційний проєкт – інвестиційний проєкт, що реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії.

О. Мельниченко, підкреслюючи важливість державних інвестицій в освіту, справедливо зазначає: «Беззаперечним є той факт, що стимулювати економічне зростання та прискорювати реформи в освіті держава може і робить через свій основний інструмент – державний бюджет. Однак для досягнення суспільно важливих результатів треба мати розроблені чіткі та конкретні показники ефективності, за якими можна було б оцінити якість витрачання державних коштів, особливо в такий непростий для країни час» [4, с. 23].

С. Кожем'якіна, підкреслюючи важливість активної фінансової участі держави у наданні освітніх послуг, водночас зазначає, що «бажано визначити оптимальні пропорції між обсягами інвестицій держави, приватних осіб (студентів), бізнес-структур у фінансуванні вищих навчальних закладів» [5].

Що стосується державно-приватного партнерства у сфері освіти і науки, правові засади якого визначені нормативно-правовими актами, переліченими у частині першій ст. 81 Закону України «Про освіту», то інвестування у спільні з приватним партнером проєкти, програми та інноваційні підприємства, створені на базі закладу освіти відповідно до частини третьої ст. 81 Закону України «Про освіту» не повинно порушувати інтересів держави або територіальної громади (як власників майна державного або комунального підприємства), адже частинами п'ятою та шостою цієї статті передбачено, що державно-приватне партнерство щодо об'єктів державної та комунальної власності здійснюється без зміни цільового призначення та форми власності цих об'єктів.

Передача приватним партнерам в оренду, в концесію, в оперативне управління тощо рухомого та/або нерухомого державного та/або комунального майна, у тому числі земельних ділянок, забороняється.

Рухоме та/або нерухоме державне та/або комунальне майно, у тому числі земельні ділянки, передані приватному партнерові в управління, не може бути предметом застави, стягнення, джерелом погашення боргу, і щодо такого майна не можуть вчинятися будь-які дії, наслідком яких може бути припинення державної чи комунальної власності на відповідні об'єкти [2].

Крім того, відповідно до частини восьмої ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність», державне або місцеве інвестування в об'єкти приватної власності (наприклад, під час створення державно-приватного партнерства у сфері освіти і науки щодо об'єктів приватної форми власності) здійснюється за умови закріплення в державній або комунальній власності частки у статутному капіталі юридичної особи, яка отримує таке інвестування за рахунок бюджетних коштів, залежно від обсягу вкладених інвестицій, тобто і в цьому, навіть, випадку законодавство захищає інтереси держави та територіальної громади.

Оскільки інвестицією відповідно до ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект; інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень, а бюджетні установи є неприбутковими, то досить складно уявити, які ще можна залучити інвестиції для оновлення основних засобів державного або комунального підприємства крім державних та місцевих інвестицій, передбачених частиною другою ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [1].

Інвестування здійснюється на підставі підписаного договору, який, як правило, передбачає набуття інвестором майнових прав на об'єкт інвестування у тій частці, у якій було здійснено інвестицію та отримання прибутку з цієї частки вкладених коштів. Оскільки щодо державного або комунального майна не можуть вчинятися будь-які дії, наслідком яких може бути припинення державної чи комунальної власності на відповідні об'єкти, а державно-приватне партнерство щодо об'єктів державної та комунальної власності здійснюється без зміни цільового призначення та форми власності цих об'єктів, то залучення в даному випадку в якості інвестицій приватного капіталу не підходить.

Перспективами подальших досліджень є визначення шляхів поліпшення інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної діяльності з метою забезпечення притоку інвестицій в освітню галузь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
4. Мельниченко О. Інвестиції в освіту та питання запоруки її якості: освітологічний аспект. *Освітологія*, 2023. №12. С. 20-29.
5. Кожем'якіна С.М. Інвестиції в сферу вищої освіти України: необхідність структурних змін. *Ефективна економіка*, 2016. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5064>
6. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>